

Onze olifant, een bul met enorme slaganden, verzinkt bijna in het vier meter hoge olifantsgras. De mahout zit voorop en aan het andere uiteinde zit een Indier met een geweer. Op de achtergrond zijn de toppen van de Mikirheuvelds zichtbaar.

door Constance Alderlieste

P.R.-MEDEWERKSTER BLIJDORP

FOTO'S VAN DE SCHRIJFSTER

EN HANS BECKMAN

Neushoorns in de mist

Binnenkort wordt het tropische bos 'Taman Indah' in Diergaarde Blijdorp uitgebreid met een buitengebied voor de twee Indische neushoorns. Het nieuwe buitenverblijf, een moerassig bosbiotoop, is een nabootsing van het leefgebied van het dier in Noordoost-India en het zuiden van Nepal. Constance Alderlieste en haar vriend reisden naar India en zochten de Indische neushoorn in zijn natuurlijke omgeving op.

De Indische neushoorn is een indrukwekkende verschijning met zijn zware huidplooiën en pantserplaten. De pantserplaten rusten op los bindweefsel, waardoor ze gemakkelijk heen en weer bewegen. Met uitzondering van de oorrand en staart is de Indische neushoorn onbehaard.

Neushoorns zijn dikwijls vergezeld van koereigers of ossepikkers. Zij verlossen hun gastheren van ongedierte en waarschuwen als er gevaar dreigt.

Het nemen van een modderbad is voor alle neushoorns een favoriete bezigheid. Modder werkt verkoelend, beschermt tegen parasieten en houdt de huid gezond. Met de hygiëne nemen zij het niet erg nauw. Ze urineren en drinken uit dezelfde waterplas. Soms nemen meerdere dieren tegelijk een modderbad, maar daarna gaan ze weer hun eigen weg.

Aan de zuidoever van de machtige Brahmaputra in de Noordoostindische deelstaat Assam, ligt het nationale park Kaziranga. Het is het bolwerk van de uiterst zeldzame Indische of pantserneushoorn die zich hier schuilhoudt tussen de uitgestrekte rietlanden. Vanaf de rug van een olifant kan men deze imposante diersoort van heel dichtbij bewonderen.

Het nationale park Kaziranga (oppervlakte circa 450 km²) bestaat uit moerasland afgewisseld met ondoordringbaar olifantsgras en altijd groene rivierbossen. Door de ligging aan de oever van de Brahmaputrarivier, is Kaziranga slechts een korte periode van het jaar te bezoeken. In de natte moessonperiode tussen mei en september treedt de rivier massaal buiten haar oevers en dwingt mens en dier naar hoger oorden te vluchten. Maar wanneer de rivier zich in oktober terugtrekt en moerasland achterlaat, is het park op zijn mooist.

In tegenstelling tot de meeste wildparken in India, waar de bezoeker vaak dagen nodig heeft om het wildleven van nabij te observeren, biedt Kaziranga de mogelijkheid om binnen enkele uren een groot aantal zeldzame dieren te zien zoals wilde olifanten, buffels, sambarherten en, de grootste attractie van het park, Indische neushoorns. Van de Indische neushoorn zijn er hier, dankzij een succesvolle reddingsoperatie, nog circa 1100 in leven. Daarnaast leven er in Chitwan (Nepal) ongeveer 400 en verspreid over drie andere Indiase reservaten nog enkele tientallen. Olifanten zijn het aangewezen vervoer in het drassige terrein van Kaziranga. Toen het reservaat in 1938 voor toeristen werd geopend, waren de neushoorns nog niet gewend aan mensen en daarom erg agressief. Inmiddels kijken de dieren allang niet meer op van bezoekers, en hoewel een enkeling nog wel eens tot de aanval overgaat – vooral vrouwtjes met jongen hebben deze reputatie – laten zij zich door de getemde olifanten met hun berijders verbazingwekkend dicht benaderen.

De regering van India maakt het individuele reizigers overigens niet gemakkelijk om het wildpark te bezoeken. Buitenlanders moeten een speciaal visum aanvragen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken in Delhi om de deelstaat Assam binnen te komen, waar het politiek nogal onrustig is. Wij besloten tijdens onze vakantie in India de stap te wagen om deze uithoek te bezoeken. Na twee dagen wachten op een visum en een vermoedende reis kwamen we eindelijk in Assam aan.

O pad

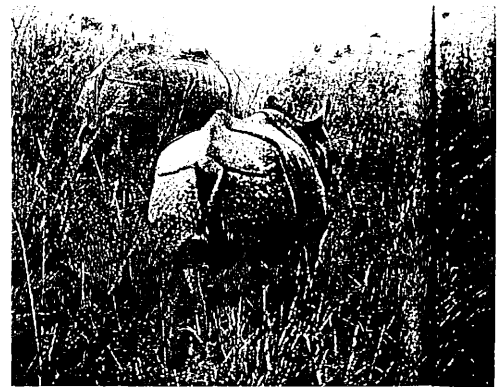
Op de dag van de excursie worden we om vier uur in de morgen gewekt met een pot oploskoffie. Daarna vertrekken we in een open jeep naar het vijf kilometer verderop gelegen park. Het is nog fris en het landschap hult zich nog in een dichte nevel. Bij de ingang van het reservaat staan drie olifanten 'opgezadeld', dat wil zeggen toegerust met een houten zitplank met drie ijzeren handvatten. Een volwassen bul met reusachtige slagstanden is van zo dichtbij toch wel heel erg groot. Na enige tijd ontdek ik dat er ook nog een heel jong olifantje is gearriveerd dat bescherming zoekt bij één van de twee andere olifanten, waarschijnlijk zijn moeder.

Vanaf een verhoogd plateau dat speciaal voor dit doel is gebouwd, stap ik op de rug van de bul, recht achter de mahout. Aan het andere uiteinde neemt een Indiër plaats met een roestig geweer. Op een teken van onze mahout zetten de olifanten zich met logge tred in beweging, het mistige landschap in. Een vreemd gezicht, zo'n achterhoofd van een olifant. Ik krijg onbedoeld associaties met een grote grijze behaarde aardappel.

De mist ligt als een deken over ons heen en we genieten stilzwijgend van het sprookjesachtige landschap. De stilte wordt alleen onderbroken door het geritsel van het gras en het flapperen van de olifantenoren. Als onze bul vaart mindert, wordt hij meteen gemaand weer harder te lopen. De mahouts geven richting aan door hun blote voeten in rap tempo tegen de reusachtige oorflappen te bewegen. Het gras is in het begin nog laag en sappig, maar gaat na enkele honderden meters over in het taaie,

De neushoorns gingen zo op in hun voorspel, dat zij zich niets van ons aantrokken. We konden ze tot op enkele meters naderen.

Het mannetje achtervolgt het vrouwtje in de hoop dat zij hem zal toestaan met haar te paren.

metershoge olifantsgras; onder andere de schuilplaats van de Indische tijger waarvan er in dit park nog 13 exemplaren zouden moeten ronddolen.

Voor de olifanten vormt het stugge gras en het drassige terrein geen enkel obstakel. Als tanks ploegen ze er doorheen, onderwijl de grasstengels tussen hun kiezen vermalend. Bij elke pas zakken zij ruim een meter in de drassige grond, maar ze trekken hun poten even gemakkelijk weer omhoog. Onze lichamen worden met ruwe bewegingen van voren naar achteren geslingerd, zodat de ijzeren handvatten nu goed van pas komen.

Schimmen in de mist

Na circa een half uur maakt de man met het geweer een gebaar recht vooruit. De olifanten staan stil en wij kijken ingespannen in de aangegeven richting. We horen een dof geplons en zien in de mist het vage silhouet van een neushoorn. Onze mahout zet de bul weer in beweging en de andere olifanten volgen gedwee. We stevenen er recht op af en bij elke stap worden de contouren nu duidelijker. En dan... zien we ineens een kolossale pantserneushoorn die zich nonchalant in een modderige waterpoel wentelt! Hij verdwijnt bijna geheel onder water. Plotseling houdt hij zijn reusachtige gepantserde kop omhoog en spitst de oren. Hij strompelt overeind en kijkt ons aan met een verdwaasde blik. (Neushoorns hebben een zeer beperkt gezichtsvermogen en vertrouwen voornamelijk op hun scherpe gehoor en fijne reuk.) Het dier blijft ons strak aankijken en verroert zich niet. De olifanten staan in een halve cirkel om hem heen. Ademloos wacht ik af wat er zal gaan gebeuren. Zal hij aanvallen of het hazepad kiezen? Na enkele minuten roerloos te hebben gestaan, kiest hij voor het laatste. Langzaam draait hij zich om en dendert weg door het hoge gras.

Als ik onze mahout mag geloven, is het beslist niet uitgesloten dat we die ochtend nog meer neushoorns te zien zullen krijgen. Omdat neushoorns een vast dagpatroon hebben en dikwijls op gezette tijden in bepaalde poelen vertoeven, weet hij ze na al die jaren precies te vinden. Ook gebruikt hij mesthopen als richtlijn bij de speurtocht. Neushoorns deponeren hun mest vaak maanden- en soms zelfs jarenlang, op dezelfde plaats, zodat metershoge mestheuvels ontstaan. Helaas zijn de dieren daarvoor ook gemakkelijk door stopers te vinden.

De dichte mist trekt intussen wat op en de eerste flauwe zonnestralen verspreiden een sprookjesachtig, diffuus licht over het landschap. De olifanten blijven in hetzelfde

rustige tempo doorstappen, terwijl ze voortdurend grote pollen gras lostrekken uit de drassige bodem.

We zien een groepje moerasherten, of barasingha's. Ze blijven enkele ogenblikken roerloos en met gesplitste oren staan, maar op onze nadering schieten ze pijlsnel weg in het hoge olifantsgras. Ook ontmoeten wij een grote kudde Aziatische wilde buffels, duidelijk herkenbaar aan hun kolossale hoorns. De totale populatie bestaat naar alle waarschijnlijkheid nog maar uit minder dan 1100 dieren.

Voorspel

Verderop gaat het landschap vrij snel over in een meer open en waterrijk gebied. De talrijke plassen, of 'bheels', zijn bedekt met een lichtblauw tapijt van waterhyacinten. Deze prachtige planten zijn ooit ingevoerd vanuit Zuid-Amerika en hebben de eigenschap zich razendsnel te vermenigvuldigen. In sommige gebieden zijn ze zelfs uitgegroeid tot een ware plaag. Voor de Indische neushoorn vormen ze naast gras, bladeren en twijgen, een belangrijke voedselbron. Ook buffels en wilde zwijnen eten er regelmatig van.

Ons zicht is door de dichte nevel nog steeds zeer beperkt en af en toe worden we opgeschrikt door de kreten van opvliegende vogels. Plotseling houden we stil. De gewapende Indiër port in mijn rug en wijst in de verte. In eerste instantie zie ik alleen een donkere vlek in de mist, maar na verloop van tijd ontdek ik niet één maar twee wazige schimmen. Weldra staan we oog in oog met twee neushoorns die samen uit een modderpoel kruipen. 'Man and woman' fluistert de Indiër. Ademloos kijken wij toe. De dieren gaan zo in elkaar op dat zij geen enkele notitie van ons nemen. We kunnen ze tot op enkele meters naderen. Het mannetje loopt het vrouwtje achterna en legt zijn kin op haar achterste. Het wijfje loopt, niet direct onwillig, een paar passen verder, achtervolgd door haar minnaar. Dit ritueel herhaalt zich een aantal malen, totdat het vrouwtje wijdbeens blijft staan om te urineren. Het mannetje raakt hier zichtbaar opgewonden van en likt aan de urine. Met tussenpozen heft hij zijn kop omhoog en maakt een vreemd piepend geluid. Het is adembenemend om te zien, maar bijna gênant. Wij zijn getuige van het voorspel tot een paring.

Omdat wij dit voor de voortplanting essentiële ritueel niet willen verstoren, besluiten wij om de twee verder met rust te laten. Bovendien ontbreekt het ons ook aan tijd, want voorspel en paring bij neushoorns kunnen wel uren in beslag nemen. Deze twee neushoorns hadden, gezien hun vreedzame toenaderingen, waarschijnlijk al een uitgebreide kennismaking achter de rug. Zo'n eerste ontmoeting bestaat meestal uit een agressieve confrontatie, waarbij de neushoorns elkaar proberen te imponeren met brulgeluiden, draaien, krullen van de lippen en het tonen van hun slagstanden (puntige snijtanden in de onderkaak). Vaak volgt er dan een hoorngevecht, waarbij het vrouwtje over grote afstanden door haar minnaar wordt achtervolgd. Deze dreigementen leiden er meestal toe dat een van de twee wegvlucht, maar soms, zoals in dit geval, eindigt het gevecht in een vreedzame acceptatie.

Na verloop van tijd probeert het mannetje het vrouwtje te bestijgen, maar dit kost doorgaans veel moeite. Nog lastiger voor het mannetje is het om in die positie te blijven. Vaak loopt het vrouwtje gewoon door en moet hij, op twee poten voortschuifend, proberen haar bij te houden. De paring zelf duurt meestal langer dan een uur, waarbij de man met zijn oren klappert en eens in de minuut een aantal schokkende bewegingen maakt. Na afloop gaan beiden weer hun eigen weg, want neushoorns leven in principe solitair.

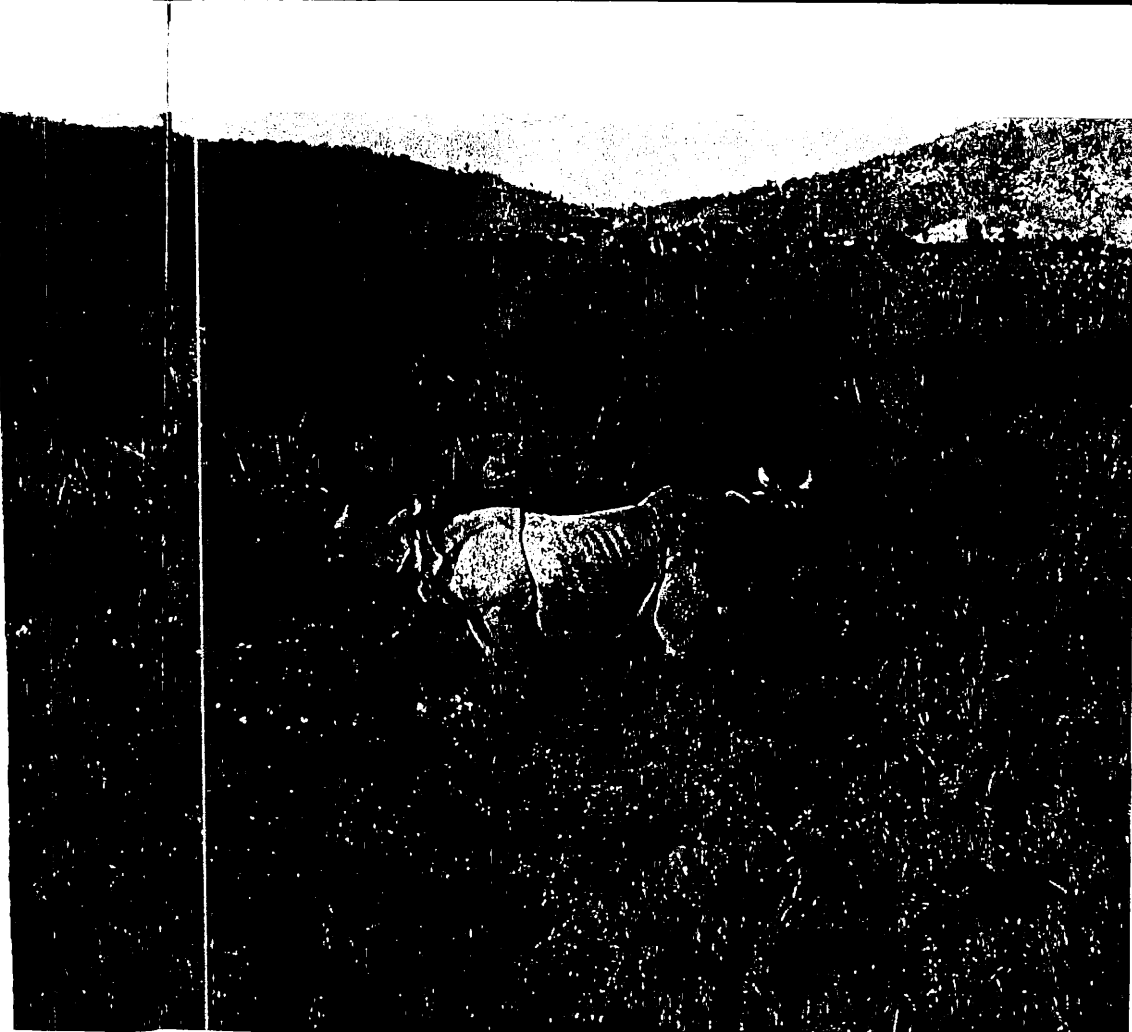
Voor ons zit de ochtendrit er nu bijna op. In stilte nagenietend vertrekken we in de jeep naar ons hotel. Onder het 'genot' van ons Indiase ontbijt, rijst met dhal (een gele linzensaus), proberen we alle indrukken te verwerken en energie op te doen voor onze middagrit. De komende dagen doen we de moerastocht nog vele malen over. Elke keer weer nieuwe en verrassende ontmoetingen in een steeds wisselend decor.

Aan het einde van de rit nemen wij afscheid van onze bul, die volgens zijn mahout al 70 jaar oud is. Aan de natte voorpoten is goed te zien hoe diep het dier in het moeras is weggezakt.

De rit zit erop. De olifanten vertrekken het mistlandschap in. Ook het kleine olifantje hobbelt mee.

Eindelijk kwam de zon door.

Op een eilandje in de Brahmaputrarivier ontdekten we tot onze grote verrassing een gouden langoer, een zeldzame blad-etende slankaap die slechts voorkomt in Assam en in het aangrenzende Bhutan.